

ŽENSKO SREDNJE ŠOLSTVO V
AVSTRIJI. SPISAL DR. IV. M.

Razun nemnogoštevilnih strokovnih ali meščanskih šol in ženskih pripravnic, v katerih si vzgajajo dežele in država potrebnih učiteljic, je pri nas v Avstriji bore slabo poskrbljeno za višjo žensko izobrazbo. Kar se tiče tistih deklic, ki čutijo željo po najvišji izobrazbi, se zanje od merodajnih oblasti sploh ni storilo mnogo več nego nič. Kar imamo zabeležiti napredka na tem polju, to gotovo vseskozi izvira iz zasebnih krogov, ki so spoznali nedostatnost dosedanjega ženski mladini namenjenega šolstva. Nemčija, ki nam je vzor v mnogih drugih ozirih in tudi v šolskem vprašanju, ni prav nič pred nami; Rusija nam „ne more“ biti vzornica, Francija in Švica nam ne smete biti, zato smo več ali manj navezani sami nase. To pa je pri nas težak porod, kajti treba mnogo študirati, veliko premišljevati, kakor slišimo vedno in vedno iz ministerskih ust. No, če moremo brez velikih žrtev veljati za blagonaklonjene pospešitelje celo ženskega študija, tedaj v božjem imenu. Tako treba soditi tiste večinoma nevelike državne prispevke, katere vživa večina dosedanjih deželnih ali zasebnih dekliških licejev, tako morda tudi korak sedanjega naučnega ministra o enotni uredbi srednjega šolstva za žensko mladino, ki je sicer vendar vreden dogodek v razvoju tega šolstva. Država se je namreč kot taka začela zanimati za srednja ženska učilišča, jim priznala značaj srednjih šol in odkazala delu gojenk polje, kjer bodo mogle praktično uporabljati v teh šolah in dalje na vseučiliščih pridobljene znanosti.

Pod vplivom enakih prizadevanj naprednejših držav in pod pritiskom socialnih razmer v domači državi je sklical minister Hartl meseca maja leta 1900. na Dunaj enketo šolnikov, ki naj bi se izrekli o enotni organizaciji ženskih srednjih učilišč. Kot sad tega posvetovanja je izdalo isto ministerstvo dne 11. decembra l. 1900. odlok, obsegajoč provizorični — kakor povdarja — načrt ženskih šestrazrednih licejev z značajem srednjih šol in pravico izdajati zrelostna spričevala. Učni načrt sloni na podlagi znanja, kakor ga more pridobiti deklica na štiri- ali petrazredni ljudski šoli. Pouku v jezikih (v materinem in drugih modernih) je odmerjenega največ prostora, nekoliko manj realijam. Za redno dovršitev teh licejev je določenih šest let. Predpis posebej povdarja, da se je gledalo pri razdelitvi učne tvarine tudi na to, da se učenka preveč ne obklada ter da ji ostane še časa, da se izobrazuje tudi doma (v gospodinjstvu seveda). Po prebiti zrelostni skušnji ima abiturijentinja pravico vpisati se na filozofsko fakulto kakega vseučilišča in lahko postane po prebitih izpiti učiteljica na ženskih licejih. Klasična jezika nista vsprejeta med obvezne učne predmete, smeta pa se poučevati v posebnih tečajih; to je bistvena razlika med temi liceji in ženskimi gimnazijami, kakor jih bomo pozneje par omenili. Kot obvezni predmeti so predpisani: krščanski nauk; jeziki: učni jezik [načrt je sestavljen z ozirom na nemščino kot učni jezik, vendar pa se lahko prilagodi tudi drugim učnim jezikom, kakor izrecno povdarja spremnica ministerstva], francoščina in še kak drug jezik (ali deželni jezik); zemljepisje; zgodovina [s posebnim ozirom na kulturno

zgodovino in zgodovino umetnosti]; računstvo; naravoslovje; risanje in geometrični nazorni nauk ter lepopisje. Neobvezni predmeti so: petje, telovadba, ženska ročna dela; tudi o gospodinjstvu se lahko poučuje v posebnih tečajih. Učni čas in predmeti so tako-le razdeljeni:

PREDMETI	I	II	III	IV	V	VI	
Kršč. nauk	2	2	2	2	1 (2)	1 (2)	10 (12)
Nemščina (u. j.)	5	4	4	4	4	4	25
Francoščina	5	5	5	4	4	4	27
Angleščina	—	—	—	3	4	4	11
Zemljepis	2	2	2	2	2	1	11
Zgodovina	—	2	2	2	2	3	11
Računstvo	3	3	2	2	2	3	15
Naravoslovje	2	2	2	—	2	—	8
Fizika	—	—	2	3	2	2	9
Ris. in geom.	3	3	3	3	2	3	17
Lepopisje	2	1	—	—	—	—	3

Pogoji za vstop v ženski licej so približno enaki pogojem za vstop v gimnazije in realke. Vsprejemni izpiti se vrše poleti in v jeseni. V I. razred se sprejmo deklice, ki so dovršile 10. leto ali je bodo vsaj tisto kol. leto. Ako želi vstopiti učenka v višji razred, treba ji napraviti izpit čez nižje razrede. Pri prestopu iz meščanskih šol v licej se zahteva prav tako izpit čez nižje razrede; iz predmetov, ki se podučujejo v istem obsegu tudi na meščanskih šolah, se skušnja lahko opusti. Učenke plačujejo šolnino, koje višino se določa po krajevnih razmerah. Koncem vsacega tečaja dobijo deklice spričevalo; razred se sme samo enkrat ponoviti. Po dovršenem VI. razredu se vrši zrelostna skušnja, ki daje pravico za vstop na vseučilišče.

Kakor smo rekli, je glavni namen tem

učnim zavodom, da vzgoje prihodnje učiteljice za ženske srednje šole, oziroma liceje. Da more položiti kandidatinja učiteljski izpit, zahteva se od nje 1., da je dovršila 22. leto, 2. zrelostno spričevalo kake srednje šole (gimnazije, ženskega liceja ali pripravnice¹⁾) in 3. dokaz, da je bila kandidatinja vpisana najmanj 6 tečajev na kakem vseučilišču kot redna ali izredna slušateljica.²⁾ Izpit sam se deli kakor pri moških kandidatih na domačo nalogo, klavzuro in ustni izpit. Skupine predmetov so tudi podobno razdeljene kakor pri moških.

Ministerstvo samo pa ni še nič storilo, da bi z lastnimi ustanovami dalo dober vzgled deželnim, mestnim in društvenim ali zasebnim ustavom, vendar se skušajo ti iz lahkoumljivih razlogov kar najhitreje preustrojiti po omenjenih predpisih. Da vidimo, kako smo še zaostali v tem pogledu v Avstriji, naj omenim najvažnejše ženske srednje šole. Dunaj ima šest ženskih srednjih učilišč, a vsa so ali zasebna ali vzdržavana od društev, kojim namen je pospeševanje ženskega študija. Bolj tipu gimnazij nego licejev se bliža „Private gymnasiale Mädchenschule“ s 6 razredi, katero je 1892. leta ustanovil „Verein f. erweiterte Frauenbildung“; na zavodu poučujejo vse-skozi profesorji z moških srednjih šol. Gimnazijski tečaji za latinščino so zvezani z ženskim licejem gospe dr. Evgenije Schwarzwald. — Kakor v vsakem oziru, tako tudi v tem Čehi uspešno tekmujejo z avstrijskimi Nemci, kajti od leta 1890. imajo v Pragi češko „Zasebno deklško srednjo šolo“ (Soukromá dívčí střední škola), katero vzdržuje društvo „Minerva“; podučujejo srednješolski profesorji. Razun tega je v Pragi še 6-razredna mestna deklška višja šola in nemški ženski licej.

¹⁾ Primeri odl. min. za uk in bogočastje z dne 23./III. 1897.

²⁾ Poslušati morajo kakor moški kandidatje tudi predavanja iz pedagogike in nemščine.

V Brnu imajo Čehi 6-razredni ženski licej, katerega vzdržuje društvo „Vesna“. Razun že imenovanih imajo Nemci ženske liceje v Brnu, Černovicah, v Gradcu itd., drugod zopet takozvane višje dekliske šole, kakor v Celovcu, Inomostu. Italijani imajo popoln licej v Trstu. Slovenci imamo le eno višjo deklisko šolo s tremi razredi, katero je ustanovil mestni svet ljubljanski v proslavo 50-letnice vladanja cesarja Frana Josipa I., po katerem se ustav tudi imenuje. Od leta 1900. ima šola pravico javnosti; na ustavu podučujejo večinoma profesori ljubljanskih srednjih šol.

Kakor videti iz tega pregleda, je pot do višjih študij hčeram srednje- in manj premožnih starišev zagrajena z velikimi, deloma nepremagljivimi zaprekami. Razun novoorganizovanih licejev, ki pa vedejo k večjemu le do učiteljskega stanu, je mogoča pot do vseučilišča za žensko le po privatnem študiju, ki pa stane ogromno denarja; kdor torej nima tega na razpolago in kogar hčerka nima izredne vstrajnosti ter posebnega daru za učenje, ta naj ne sanja o akademiški karieri svojih hčera. Te vrstice sem napisal samo z namenom, da bi nekaterim pokazal pot, druge pa odvrnil od neplodnih iluzij; našel sem namreč stariše obojih vrst, ki so govorili o gimnazijskih in vseučiliških študijah svojih hčera, ne da bi vedeli, s kakimi težkočami so dandanes še združene te reči.

VEČERNE URE. UTVA. TRST.

II.

Ah, na trenutke moje sreče
je smrt zgrnila plašč teman,
iskali žarkov hrepeneče
so zaman.

Pod plaščem so ledeno-težkim
na vek poginili plačoč;
da dušo meni je objela
večna noč;

Bolest se v prsi je vselila,
da vskrvavelo je srcé,
da breznadejno mi utriplje
v vek za-té.

PO PTUJI KRIVDI. SPISAL F. J. DOLJAN.

* * *

Preiskava se je jako zavlačevala . . . .
Obdolženec je imel mogočne zaščitnike in zagovornike, ki so šli z veliko vnemo v boj zanj . . . ki so si prizadevali na vse načine, da bi mu pomagali iz zagate . . . Izročil je bil svojo zadevo odličnemu odvetniku; in ta je uporabljal vso svojo zvedenost in spretnost. Zaslišaval je na svojo roko dekletce in njene stariše, in ti, neznajoč, da te pravice nima, so mu odgovarjali . . .

Nekoč je rekel očetu:

»Kaj imate vi od tega, če njega zapro? . . . Kar je, to je, in naj njega obesijo, stvar ostane, kakšna je! . . . Dá naj vam raje par stotakov, hči pa naj pove stvar malce drugače . . .«

Ta ponudba je bila zvito nastavljena past . . . Če bi se bil začel oče pogajati, bi bilo dokazano, da gre tu za golo izsiljevanje, kakor v mnogih podobnih slučajih . . . Odvetnik je dobro zastopal svojega klijenta! . . . Ali oče dekletov, dasi reven delavec, je bil ponosen mož. Njegovo srce je vpilo po maščevanju. Bil je neizprosen. »Zob za zob!« to je bilo njegovo načelo . . . Če je onečeščena njegova hči, naj bo onečeščen še on! . . .

»Nikdar!« je bil njegov odgovor.
»Nikdar ne bom prodajal jaz časti svoje hčere, in naj mi ponudi kdo pol sveta . . .«

Bolje pa se je posrečilo odvetniku z deklico! Izprašal jo je še enkrat natanko. Ker pa je rabil pri tem svojem izpraševanju nove izraze, katerih dozdej še ni slišala in jih torej umela ni, je marsikaj zanikala, kar je bila pred preiskovalnim

sodnikom potrdila. Odvetnik pa je dal potem sebe in svoje oboje, ki je čulo dekličino izpoved, zaslišati kot priče in zadeva je postajala vsled tega čimdalje bolj zamotana in nejasna...

Zaslišavanja so se poslej množila, in deklica je morala vsak hip pred sodišče. Privadila se je tega tako, da se ji ni zdelo nič več sitno. Zgodilo se je često, da je stopila s smehljajočim obrazom v pisarno. In ker je čula zmeraj o eni in tisti stvari govoriti, se je posluževala sčasoma z neko spretnostjo izrazov, ki jih je bilo skrajno neprijetno čuti iz ust takega mladega dekleta... Govorila je naposled o stvarih, katerih pri svoji starosti niti slutiti ne bi bila smela, kakor človek, ki ima že vse izkušnje za sabo... Nič več ni zardevala, nič več povešala oči... Vse to pa jo je delalo zoprno in napravljalo je vtis, kakor bi bila res popolnoma popačena... Na to pa, kaj jo je dovedlo tako daleč, se ni spomnil nihče, in nihče ni pomislil, da je vsakokrat, kadar je odhajala od zaslišavanja, pustila kos svojega bitja, kos svoje otroške duše za sabo!...

In tako je prišlo sodišče končno do prepričanja, da dekle ne govori resnice in ne gre starišem za nič drugega, kakor da bi jo tem dražje prodali, tem bolj, ker je bila mati pri neki priliki izustila nespametno zahtevo, da naj vzame storilec dekle za ženo...

»Ah, spet tako neka stvar, kakor smo imeli predlanskim opraviti z njo!...« je menil preiskovalni sodnik. Pri tem pa ni vpošteval, da se je bila v onem slučaju lotila premetena, sebična ženska neizkušene mladega moža!... Toda to prepričanje je naposled obveljalo... pridružilo se mu je tudi državno pravdnštvo in preiskava se je — ustavila!...

Kaj takega nista pričakovala ne oče ne mati, in zato sta bila razkačena zdaj na hčer, drug na drugega in na celi svet!...

»Ko bi bil vsaj tisti denar vzel, ki so

ti ga ponujali!« je tarnala mati ter očitala možu. »Imeli bi vsaj kaj — tako nimamo nič!... Ah, ta tvoja trmoglavost!... Prav podaja se naši revščini taka oholost!...

On pa je zagrmel:

»Molči!...« In udaril je s pestjo po mizi, da so letele z nje stvari, ki so ležale na nji. Grozno je škrtal z zobmi v svoji obupnosti in onemoglosti. Srce mu je bilo tako, da bi si ga bil najrajši izdrl iz prsi in ga pohodil, potem pa mu je še žena prihajala s takimi besedami!

»Seveda, ti bi se bila pogajala, ti bi jo bila prodajala, da bi bila stvar še bolj gabna nego je še!...«

Mati pa se je obrnila na to v svojem srdu proti hčeri in je začela:

»Kar vstran se mi poberi, da te ne vidim več, ti malopridnica ti!... Ali nam je bilo treba tega?...«

Taki prizori, taki vsikliki, taki očitki so se ponavljali zdaj dan na dan...

Hčer je skelela materina krivičnost, a odgovorila ni nikoli nič... V njeni notranjščini se je vršilo nekaj... Okrog njenega mladega srca je postajalo nekakšno hladno, ledeno... Oče in mati sta se ji zdela hkratu tako ptuja... Bila ni nič več tista, kakor pred nekolikimi meseci še... Ah, kako nevedna še je bila tistokrat, ko je bila klicana prvič k sodišču!... Zdaj pa je vedela toliko, in kar ni vedela, je slutila!... Njene misli so bile postale resne, zrele, računajoče... Ko jo je mati v svoji nevolji gonila vstran, je začela s treznim preudarkom razmotrivati vprašanje, kaj bi začela, ako bi res morala iz očetove hiše... Spomnila se je tistega goldinarja — na breskvi ni mislila več — spomnila tudi, da je bil nekoč pri zaslišavanju zasukan nekdo stvar tako, kakor bi bil tisti denar nekako plačilo... Njen život je pretresala ob tem spominu groznica, a umela je... umela... In premišljala je dalje... in bolj in bolj so se je

pološčale nesrečne misli in bolj in bolj je postajalo njeno srce zakrkneno... Ah koliko je trpel njen oče za bori goldinar!... Smešno!... Pa še nekaj!... Zakaj sta jo zmerjala oče in mati?... Tudi če bi kriva bila!... Ali nista mar naposled vendarle porabila tistega goldinarja? Nekoč, ko ni bilo drugega novčiča pri hiši, sta jo poslala po kruha z njim!

O, poznala ga je dobro tisti goldinar!... A drugi ni vedel nihče, od kod je bil!... Dobila je zanj, kar je zahtevala, kakor bi bila dobila za vsak drug denar... Kaj je torej na tem?... In jedli so vsi trije od kruha, ki ga je bila prinesla, in bili so siti, prej pa so trpeli lakoto!... Jeza staršev se ji je začela zdeti smešna... In ali ni bilo materi morda samo za to, ker oče denarja ni vzel?... Ali mu ni očitala, ali ga ni zmerjala?... Naposled je bilo to res neumno!... Za denar se zmeraj kaj dobi in nespametno je, braniti se ga!... Ah, za dve sto goldinarjev — kaj vse bi si bila lahko kupila, kake obleke bi bila lahko imela!... Dve sto goldinarjev — ali je bil sploh pri pameti, da je ponujal toliko?... Da, denar... denar!... Denar ji ni šel zdaj več iz glave... In čim bolj je preudarjala, tem bolj se ji je vs ljevalo prepričanje, da bi se dalo kmalu kje lepše živeti, nego v tej tesni sobi ob borem očetovem zaslužku... O zdaj so jo prešinjale čudne... čudne misli. Postala je bila pametna... znala je razločevati... Imela je dobro šolo za sabo, in v njeni glavi se je bilo razbistrilo... Umela je zdaj tudi tiste poglede, ki so tako željno zastajali na nji, kadar je hodila skozi mesto, umela vse tiste pomembne nasmebe, ki jih je smatrala do tistihmal za golo prijaznost... Vedela je zdaj vse... vse... znala tudi, da sta njena mladost in njena lepota nekaj vredni!... Znala je vse, samo tega ne, da se odpira prepad pred njo, da ji preti poguba!... To kar je o priliki raznih zaslišavanj pred sodni-

kom čula zdaj iz enih, zdaj iz drugih ust, ji je pojašnjevalo marsikaj, kar je bila opazila morda že sama, pa prej razumela ni... In bila je prebrisana dovolj, da je delala tudi zaključke in sklepe... Ne, zdaj ni bila več tisto nevedno... neizkušeno dekletce!... Zdaj je preudarjala trezno, a poleg vsega se ji je budil še egoizem v njenem srcu...

Svojim starišem nasproti je postajala bolj in bolj neubogljiva in trmasta... Za njijino oštevanje se ni menila več dosti, in tudi udarci niso imeli nobenega trajnega uspeha... Njene misli so bile drugače... Njene želje so rastle... Zdaj to, zdaj ono bi bila rada imela... In pred očmi ji je vedno plesal tisti goldinar... Hodila je poslej često svoja pota, in ko jo je nekoč mati spet podila od hiše — ne da bi bila mislila res tako hudo — je odšla z ne baš težkim srcem...

Njena duša je bila oskrunjena... njena kri otrovana. — Nekaj jo je poslej z neodoljivo silo gnalo v svet... gnalo tja, kjer bi mogla utešiti svoje želje... Hotela je imeti denarja, da bi si kupila lahko zanj, po čemer ji je koprnelo srce... Šla je najprej v službo... Bila je izpostavljena novim nevarnostim, novim izkušnjam, ker je bila mlada in lepa... No, to bi je ne bilo plašilo!... Toda v službi je bilo mnogo dela in malo plačila... Ona pa si je želela denarja brez napora in truda... Spomin na tisti goldinar je ni zapustil več...

In tako naposled ni moglo priti drugače, kakor je prišlo...

* * *

Deset let pozneje...

Ulice so temne, slabo razsvitljene... Gosta megla, ki težko leži nad mestom, se bojuje z lučjo žarnic in obločnic, kakor bi jo bila najela tema, da odvrta svitile žarke od nje...

Vzduh je težak... vlažen... smrdljiv...

Nenavaden, grd božičen večer!...

Po umazani cesti se plazí zanemarjena, zmršena ženska... Njeno krilo je ob robu obito... Ob nitih, ki visijo stran od njega, se nabira prilepljivo blato... Hoja ji je neenakomerna... Dva, tri korake stori, pa se ustavi, a potem se zopet zaleti... Iz njenih ust prihaja neprijeten duh, da se mimoidoči spogledujejo nad njo... Oči so ji izbuljene in strmé ji begajo semtertja, kakor bi iskale... kakor bi zasledovale nekaj...

»Nič, nič, nič!... Vražji svet!... Kako vse beži!... Ha, nocoj nima nobeden poguma!... Svet večer — ha!... Bedastoča!... Kdaj sem že jaz zagrebala in pokopala vse to!... Jaz ne čutim nič več, nič!...«

A prijela se je za srce in zadrhtela je, kakor bi ne bilo res, kar je govorila...

Iz hiš, mimo katerih so zveneli njeni težki koraki, je prodiral vonj kadila...

»Ha, kako to diši — ne, fej!... Tega duha ne maram!...«

Toda vedno zopet ji je vdarjal ta duh v nos in vedno zopet je vzd hnila, vzdihnila tako, kakor bi se ji zaihteti hotelo... kakor bi bila zakoprnela po nečem izgubljenem... po nečem dragem...

»Ne, jaz ne čutim ničesar več!«

In vendar je čutila!... V dnu njenega srca se je gibalo nekaj... in v njeni glavi so vstajali spomini — tako blagi, tako sladki spomini!...

Stresala je glavo... otepala je z rokami, kakor bi se jih hotela iznebiti, kakor bi jih prepoditi hotela... Bili so v protivju z vsem njenim sedanjim bitjem, in občutila jih je vsled tega britko...

»Čemu ravno nocoj, čemu ravno nocoj — zakaj zdaj po tolikih letih?... Ne, ne, ne!... Kar je, to je — kar sem, to ostanem!...«

Ali tisto mehko čustvo je ni hotelo zapustiti več, in vedno zopet jo je zanesla domišljija v davno pretekle čase nazaj...

V njenem srcu se je budilo bolj in bolj hrepenenje po oni lepi, sladki minulosti, po onih blaženih otročjih letih... O še enkrat, še samo enkrat naj bi bilo tako!...

Toda ne, ne — po kaj... čemu?... Ali da bi postala iznova nesrečna, ali da bi še enkrat okusila vse tisto... da bi še enkrat preživela vso dolgo vrsto strašnih grdobij?...

»Ne... ne!... Kar je, to je!... —

Noge so jo bile privedle kar nehote v one ulice in do one hiše, kjer se je bila na tako krut način završila njena usoda. Zdrezne se, in v grozni boli se ji krči srce. Zave se, kakor še nikdar poprej, kaj je bila izgubila tisto nesrečno uro... Dasi on že davno ni več stanoval tukaj, dvigne pesti, in z divjim, ljutim glasom vsklikne:

»O ti prokleti... o ti prokleti!...«

Ob enem pa se ji zaihti, da so ljudje obstajali ter se popraševali, kaj se je zgodilo...

Z elementarno silo so ji privrele solze v oči, kakor privre včasi ob hudi uri med gromom in bliskom studenec iz osrčja zemlje...

Ah, kako lepo, kako srečno življenje bi morda živela zdaj, če bi je on s svojo brezsrdnostjo... s svojo brutalnostjo ne bil pahnil v nesrečo... ne bil potisnil v tir, po katerem je poslej morala... morala hoditi...

»O ti prokleti... o ti prokleti!...«

Ob vse... ob najdražje, ob najlepše jo je bil del!... Nikdar ni okusila slasti ljubezni!... Kajti kako naj bi bila ljubila ona, ki je bila že kot nezrel otrok strta... uničena!... Odkazal ji je bil pot, katerega je morala hoditi!... Plačal jo je bil, in odslej ni mogla drugače, kakor da se je dala plačevati!... Otrovana je bila... čutila je v sebi neko čudno silo, ki jo je gnala naprej po polzki poti, na katero je bila po ptuji krivdi zašla... Pozneje, ko je bil postal njen značaj samostojnejši, ko je videla, da druge žene

ljubijo, so se pač budile tudi v njenih prsah mileje želje... Ah, kako rada, kako rada bi se bila oklenila kakega moža!... Toda bila je spet prepoštena, da bi bila varala tistega, za katerega bi bilo plamtelo njeno srce... Tako je vstrajala v sramoti... tičala je še dalje v blatu, v katerega je bila pahnena z vsega spočetka... Nikdar... nikdar ni občutila slasti ljubezni!... Ob vse, ob najdražje, ob najlepše jo je bil del... — —

»O ti prokleti... o ti prokleti!...«

Iz zvonikov v bližnji cerkvi so zadoneli zvonovi... Trepetajoči glasovi so zveneli skozi mrklo noč... prodirali skozi zidove... prodirali skozi prsa do človeških src... Čim dalje več ljudi je drvilo mimo nje — hitečih k polnočnici... Krenila je za njimi, da sama ni vedela, kdaj. V cerkvi še le se je zavedla. Ha, koliko časa... koliko časa že ni bila v nobeni cerkvi!... Ne, mimo cerkva niso vodila njena pota!... V najtemnejših, v najumazanejših ulicah je bila ona doma, tam, kamor ni prodiral glas zvonov in ne kadila vonj!... Ha, kaka svitloba, kaka veličastnost!... Pretreslo jo je nekaj... Bilo ji je, kakor bi bili ti svetniki božji in te svetnice po oltarjih njeni znanci izza srečnih otročjih let!... Noge so ji bile zastale pred podobo Križanega... Srce ji vstrepeče... nekaj jo vrže siloma na kolena... Privzdigne desnico, da bi se prekrizala, toda bila ji je odrevnela, da je ni mogla spraviti do čela... Poskuša, da bi molila. »Oče naš, kateri... oče naš...« naprej ni spravila... Kako gladko ji je šla ta molitev nekdanj iz ust... zdaj njen jezik ni mogel, njene misli niso hotele!... Preveč truda ji je povzročalo to, uhajale so ji drugam, daleč, daleč v stran od tukaj!...

Zadonele so orglje v mogočnih, veličastnih akordih, zadonele vesele božične pesmi, in nebrojno človeških src je navdal nebeški mir... A njej — njej so vzbujali

ti glasovi samo nemir!... Čisti duh, ki je vladal tu notri, ni mogel prijati njej — omadeževani... nečisti... Z obema rokama se prime za glavo in beži ven... To bučanje, ki je prihajalo s kora, ji je razdevalo glavo, ta svitloba, ki jo je obdajala, jo je zbadala ter ji povzročala neznočno bol v očeh... Morala je ven... ven... Toda kam?...

Neprenehoma so se ji vračali oni mehki čuti... venomer jo je vabil nek glas nazaj — nazaj v davno minule čase... vedno in vedno so ji vstajali spomini... budili ji hrepenenje...

Zavila je proti kraju, kjer je prebivala nekdanj s svojimi stariši, kjer so prebivali njeni stariši tudi še zdaj... O to je vedela, da še živita njen oče in njena mati in da stanujeta še zmeraj ondi... Bilo je ni že dolgo tukaj, a tudi na ptujem se ji je ponudila včasih prilika, da je pozvedela kaj o njima... Čudno, na ptujem je popraševala po očetu in materi, tu pa se še ni bila pobrigala za njiju!... Sicer pa še ni bila dolgo v rojstnem mestu... Prignali so jo bili šele pred par dnevi po odgonu, potem ko je bila prestala prej radi vlačuganja šesttedensko kazen... Ta dva dni se je veselila spet zadobljene prostosti in ni imela časa misliti na očeta in na mater...

Toda zdaj jo je z neodoljivo silo gnalo proti oni strani, kjer sta bivala... Morala je še enkrat videti tisto nizko, boro kočico, kjer se je nekdanj kot mala, nevedna deklica igrala, kjer je bila tako srečna... tako srečna!... Hitreje in hitreje je stopala, po licih pa se ji je zdajpazdaj kaka solza strnila...

* * *

»Tukaj sem!... Toda zakaj gori še luč?...«

Spomnila se je, kako sta oče in mati včasih celo pri luči štedila in zdela se ji je nerazumljiva ta potrata.

Pristopila k oknu, ki niti zagrnjeno ni

bilo ... Prav tam, kakor nekdanj, je stala postelja, na postelji pa je ležalo izsušeno telo njenega očeta.. Ah, kako se je bil izpremenil! Če bi ne bila prepričana, da ne more biti drug nego on, bi ga ne bila spoznala ... Poleg postelje je sedela mati, vpognjena, sključena, na pol živa ...

»Moj oče umira!« ta misel jo hipoma prešine. »Moj oče umira, ah, in jaz ... jaz ...«

Pozabivši na vse — tudi na to, kako sta jo bila oče in mati zavrгла, ko sta bila zvedela o njenem žvljenju — plane v hišo. Na sredi sobe se zgrudi.

»Oče — mati! ...« vsklikne in na glas se razjoka.

Mati se sklone po koncu ter zašepče bolniku:

»Hči! ...«

A na njegovem mrtvaškem obrazu se pokaže izraz nejevolje. S težavo zasuče glavo proti steni ...

»Oče — mati!« vsklikne še enkrat. Toda odgovora ni dobila! In ko je videla, da ji tudi mati nima ničesar reči, je bila prepričana, da je izgubljeno zanjo vse ... Otrok, do katerega je usahnila ljubezen v prsih lastnih staršev, nima pričakovati ničesar več! ... S to zavestjo se je vzdignila, s to zavestjo je odšla ...

Hiša je bila na koncu mesta ... Krenila je čez njive in travnike ter drvila dalje ... dalje ...

Od časa do časa je dvignila pesti ter v divji obupanosti zaklicala, da se je strahovito razlegalo v vlažno noč:

»O ti prokleti ... o ti prokleti! ...«

Vedno dalje ... vedno dalje jo je gnalo ...

Kam? ...

Tam preko ravni vali umazana reka svoje motne valove ... Ali tja? ... Mogoče, da si še premisli, mogoče, da se še vrne! ... Vse eno! ... Pred njo globoka struga — za njo obup in stud in groza! ...

Rešitve ni! ...

* * *

»O ti prokleti ... o ti prokleti! ...«
Ne — zmeraj človek ni vsega sam kriv! ...

Včasih poseže nekaj vmes, kar mu odkaže tir, po katerem mora ... mora hoditi ...

Nekaterrega človeka zadene usoda Judeža Iškarijota ...

Prej ali slej ga dohiti ... prej ali slej pride odločilni moment in — rešitve ni! ...

(Zvršetak.)

POTNIKOVA PESEM. FRAN ŽGUR. PODDRAGA.

Priroda vsa pomladni vrt,
in zdaj naj tožim sam potrj?
Sedaj, ko petja čas je, rož,
naprej za cilji stopaj mož!
Kaj vabiš majka hladna smrt —
Življenje boj! moj duh nestrj
ne išče mirnih si grobov
v areni zmage tu gotov!
Če nizka vrata — skloni vrat,
a če visoka — mož takrat!
Življenje, nu, je šarlatan
a ti za cilji v jasen dan!

Potujem pod večerni čas
ozrem se: zginila je vas ...
Slemen ne vidim belih hiš
na stolpu le žari se križ —
V sice se moje mi žari ...
kaj g. oza smrti, strah noči!

KAJ JE GLAVNI VZROK, DA SE VEČINA MOŽKIH PROTIVI ŽENSKI OSAMOSVOJI? SAVA.

Vedno in povsod opazimo, kako moški svet od vseh krajev nasprotuje ženski osamosvoji, kako oni grozni zveri, koje so krstili za »emancipacijo«, ob vsaki priliki mečejo polena pod noge s pobožno željo, naj bi se ob nja spodtaknila in padla ali se pogreznila ter tako izginila enkrat za vselej z zemeljskega površja.

Zanimivo je opazovati, kako naši so-
ljudje, ki so slučajno drugega spola, nego
smo me, sprejmejo vsako novo ali pa tudi
staro misel na polju ženske osamosvoje.
Nekateri se pomilovalno in prezirljivo na-
smejejo, drugi se zopet jezijo, a vsakemu
opaziš na obrazu in vedenju strah, da bi
tako prizadevanje imelo vendarle kak kon-
kreten uspeh. Ob vsaki priliki povdarjajo,
da je ženska vstvarjena le za kuhinjo in
družino in da se ona ne sme utikati v
najmanjšo stvar, ki pripada javnosti, kakor
bi tvorili javnost le naši »gospodje možki«
in ne ljudje sploh. Nekateri morda celo
mislijo, da ženska ni človek, ampak le
bitje nižje vrste, ki je slučajno podobno
njim, kakor n. pr. tudi opica, in katero
bitje je vstvaril gospod Bog v zabavo člo-
veku, kralju stvarstva.

In ne le možki, ampak tudi del na-
šega srednjega in nižjega ženstva meni, da
za žensko ni drugega dela, nego kuhalnica
in šivanka, in vse drugo naj ona prepusti
svojemu srečnejšemu sodruhu.

Pri ženskah je to sad tisočletne tra-
dicije in prakse, preplitve izobrazbe in
popolnega pomanjkanja zavednosti o svoji
veljavnosti in enakopravnosti.

One pozabijo, da razun nežnejše in šib-
kejša fizične konstitucije ni nikake bistvene
razlike med njimi in moškim, ki bi jih
tvorila manj vredne, da so torej ravno
toliko vredne, duševno in telesno, kakor
možki in da je kdo dostikrat mož le zato,
ker nosi hlače, a da je v resnici nešteto-
krat mnogo slabši v vsakem oziru, nego
sto in sto žensk.

Res je, med moškim in žensko obstoje
razlike, ki so že po naravi in ki se ne
bodo dale nikoli odpraviti. Ta razlika je
ravno v fizični moči, a te razlike tudi
nihče ne bode tajil. Na splošno je ženska
šibkejša, a izjeme le potrjajo pravilo. Raz-
lika v fizični moči je pa tudi edina, kojojaz
priznavam.

Reklo in pisalo se je, da je matema-

tiški dokazano, da ima ženska manj in
lažje možgani, nego možki. To je pač lahko
mogoče, saj mora biti v popolnem bitju
vse proporcijonirano, in možgani so gotovo
v primeri z ostalim telesom. Ne vem pa
in zelo dvomim, da bi količina možganov
kaj odločevala; pač pa odločuje nekaj dru-
gega, to namreč, kako so ti možgani
razviti. Učila sem se v samotologiji, da so
človeške sposobnosti tem večje, čimbolj
razviti in globoki so možganski razvoji.
Ne vem pa, da bi bilo do danes dokazano,
da so ženski možgani manj razviti v tem
smislu. Da bi bil torej ženski razum sla-
bejši, ne velja.

Govori se tudi, da ženska drugače
čuti, da je namreč bolj občutljiva. Tega
tudi ne verjamem. Vsi smo ljudje in vsi
imamo gorko čuteče srce že od narave. Če
se pa kažejo v čutenju kakšne razlike, je
tega kriva vzgoja. Vzgoja, ta nespametna
vzgoja, je ona, ki je sploh za marsikaj
odgovorna. Zakaj se vzgaja dečka drugače
kakor deklico? Zakaj se postopa z njo
drugače nego li z dečkom? To je vzrok,
da se njeno čutenje drugače razvija kakor
njegovo.

In če bi res obstajala med obema
spoloma katera komaj, komaj znatna raz-
lika v čutenju, bi morala biti ravno vzgoja
tista sila, ki bi skušala to razliko zjedna-
čiti ali vsaj ublažiti. A današnja vzgoja
ima ravno nasproten smoter. Deklice se
vzgajajo vedno po svoje, a dečki po svoje.

Če smo torej enakoveljavna bitja, za-
kaj bi ne smeli imeti tudi enakih pravic?
zakaj bi morale i nadalje se zadovoljiti s
kuhalnico in šivanko?

Statistike nekaterih dežel pričajo, da
je ženskih več nego moških, drugih dežel
zopet ravno nasprotno. Na splošno pa je
razširjeno mnenje, da je na svetu več
ženskih nego moških. Jaz nisem o tem
prepričana, in če bi hotela priti do takega
prepričanja, bi morala imeti pred očmi
statistične tabele o deželah vsega sveta.

To bi nas potem najbrže uverilo, da je število ženskih povprečno enako številu moških.

Pa recimo, da je res več ženskih nego moških. Zadnjih je torej manj. Izmed teh je mnogo, ki se jih posveti duhovskemu stanu in ti se ne poroče. Drugi nimajo pozicije, ki bi jim omogočila poroko, tretji se prostovoljno ne oženijo, četudi bi se lahko itd. Ako tedaj od števila moških odštejemo ravnokar imenovane, vidimo, da je naravnost nemogoče, da bi se vse ženske, ki so v to sposobne, pomožile. Recimo torej, da se jih utegne poročiti tri četrtine, kaj pa bo z ostalo četrtino? Ali naj do smrti ostanejo doma na stroške starišev? In ako isti pomrjejo, kdo bo skrbel zanje? Bratje — ali ti se poročijo in potem skrbijo seveda za svojo družino. Kaj naj bo torej ž njimi?

Edino, kar jim ostane, je to, da si same služijo kruh. Nekateri, da se otresejo skrbi za ljubi kruhek se — prostituirajo. Najjednostavnejši način zaslužiti kruh pa je, ako dekle postane služkinja. Služkinje pa ne morejo biti vse. Eni primanjkuje fizične moči, drugi ne dovoli tega njena ponosna nprav, rojstvo, ljudski predsodki. Ženska si je torej iskala in tudi našla dela v raznih skladiščih, delavnicah in uradih. Njen možki sodrug, on, o katerem se govori, da je njen tovariš in njena podpora v življenju, ni našel v sebi niti iskrice usmiljenja ž njo, ki je tako šibka in nežna, ako je opravljala v skladiščih in pri stavbah težka dela s sramotnimi plačami. Ali, da se je ona drznila pogledati v razne komptoarje in urade, to mu ni bilo prav. Ni mu moglo in ni mu hotelo v glavo, da ona zaseda javne službe, in tedaj je začel kričati, da je ženska vstvarjena za kuhalnico in šivanko in pa zato, da skrbi za družino. Ni pa pomislil, da ji je to mnogokrat nemogoče, jednostavno zato ne, ker — je nima.

Da se tedaj ona gnete v urade in prevzema službe, katere je dosedaj zasedal

le privilegiran možki spol, tega ji ne more odpustiti.

Zakaj se pa večina možkih protivi ženski osamosvoji? — Težko, težko vprašanje, a še težji odgovor.

Marsikateremu možkemu sem že stavila to vprašanje, a vedno so mi rekli, da temu ni mogoče tako hitro odgovoriti, da pomislijo malo in da mi potem odgovorijo. Ko pa le ni prišlo do odgovora, sem sklepala, da mnogi se protivijo, a ni niti njm samim prav jasno, čemu. Čudno se jim vidi, da ne bi več ženske dandanes samo predle, šivale, pletle itd. in čakale, da jih kdo milostno — poroči. In pa tradicija, tradicija! Vedno in povsod se govori, da ženska mora ostati pri ognjišču, in sedaj naj bi bilo drugače?!

Nekateri možki pa menijo, da ženska dela možkemu konkurenco. Res je, dela mu konkurenco, a tega je sam kriv. Zakaj ne zahteva, da je žensko delo ravno toliko plačano kakor možko? To mora zahtevati. Komaj bodo službe urejene tako, da bo imela ženska povsod plačo enako možkemu, pa se bo nehala vsaka konkurenca. Saj trdite vedno, da je ženska manj zmožna, manj razumna in ne vem, kaj vse še manj nego vi. Če je vse to res, pa bodo gospodarji sami jemali v službo možke raje nego ženske. Če pa to ni res, pa bo tudi dobro, ker v tem slučaju bodo jemali v urade one možke in one ženske, ki bodo za to sposobne, a drugi in druge si bodo poiskale službo primerno svojim močem, znanostim in sposobnostim. Tako bo imel vsak šef uradnike in uradnice, ki mu bodo po godu, a uslužbenci delo, ki bo primerno njihovim močem.

Nekateri bodo ugovarjali, da bi se na tak način prenapolnile pisarne in uradi in da bi nazadnje ne bilo dela niti za sposobnega uradnika. Nič se ne bojte tega! Trgovina, a še posebno industrija napreduje od dne do dne. Vedno in vedno slišimo o novih iznajdbah, podjetjih in

zgradbah. A vse to potrebuje zopet in zopet delavnih moči. Dela torej ne zmanjka, a delavcev manjka vedno in vedno. Saj so ravno te dnij tožili v kranjskem deželnem zboru . . . da manjka delavcev. Na občinskih uradih v Trstu, Gradcu in drugod tožijo (?) o velikem pomanjkanju slovenskih uradnikov. Najbolje se torej maščujete tem vsiljivim ženskam, sedaj, ko so se že prerile v razne urade ter vtikajo nos povsod in se ne dajo odpraviti, s tem, da jim priskrbite plače enake vašim. S tem jim uničite vsako konkurenco ali pa uničite vsaj konkurenco onih elementov, ki slučajno nosijo hlače in imajo zato popolno pravico konkurirati z Vami, četudi so manj sposobni kot ženske ali pa celo nesposobni.

Vzrok, da se možki protivijo ženski osamosvoji, tiči tudi v tem, da je tisoče in tisoče srednješolske mladine, ki si išče zaman službe v raznih uradih, ker jih ženske izpodrivajo s tem, da za manjšo plačo opravljajo isto delo. To je seveda konkurenca. Ali, kakor rečeno, nehala bi koj, ako bi bile plače uradnic enake plačam uradnikov. Potem bi pač šefi ne gledali na to, je li kompetent možki ali ženska, ampak bi sprejeli onega, ki bi imel boljša spričevala, večje zmožnosti in sposobnosti ter bi bil bolj pripraven iz raznih posebnih razlogov. Sicer pa, res je, imamo mnogo duševnega proletarjata, mnogo srednješolske mladine, ki zastoj išče službe. Sedaj pa vprašam: Zakaj se ista mladina ne poda na višje šole in se tam ne pripravi za kak boljši, vzvišenejši poklic, nego je komptuaristov, ko ima vendar vse predpogoje zato, srednje šole namreč? Marsikdo mi bo odgovoril, da nima sredstev, a jaz zopet odgovorim, da ni to glavni vzrok. Glavni vzrok, da ne obiščejo više šole, je, po mojem mnenju, pomanjkanje energije, volje, delavnosti, življenske sile sploh. Mnogokrat smo slišali, da je marsikdo došel do krasne karijere brez najmanjše pomoči od doma

ali drugod, izključno s svojo delavnostjo in energijo. Zopet bo kdo ugovarjal, da je kdo srečen, drugi zopet ne. Ha, ha! Ne bodimo fatalisti. Bodimo raje uverjeni o resničnosti pregovora: »Vsak je svoje sreče kovač«. — In če kdo nima moči in volje, da bi nadaljeval pričeto delo, bodite uverjeni, da tudi v pisarni mu bo iste primanjkovalo.

Drugače pa je z žensko. Ona nima, ali vsaj pri nas ne, zadostnega števila srednjih šol in se ne more torej pripravljati za boljše službe in poklice. Da ni nam dovoljen vstop v vse srednje šole, je kričeča krivica. Da, možki, ki hočejo biti edini zastopniki tega toliko opevanega, najbolj popolnega bitja, »človeka«, pozabijo na najprimitivnejša človeška prava, ko branijo svojemu sočloveku drugega spola, da se izobrazi, kolikor mu dovolijo njegove duševne in telesne moči! No, jasni se je začelo tudi v tem oziru. Ali, dokler se ta krivica popolnoma ne odpravi, moramo se zadovoljiti s tem, da služimo svoj kruh s slabo plačanimi službami v pisarnah in uradih.

Tudi izgovor torej o možkem duševnem proletarjatu ni dovolj utemeljen in najbrže ni tudi glavni vzrok, da se možki protivijo emancipaciji. Glavni vzrok bi morali torej iskati drugje. Po mojem mnenju tiči v možkem egoizmu.

S tem, da se ženska vporablja v javnih službah, se bliža konec možki komoditeti, ker si mora sedaj vstrajno iskati in skrbno držati zasedeno mesto, ako noče, da ga kdo izpodrine, če treba tudi ženska. Dokler ni bilo nje v javnosti, se ni bilo treba bati za ekzistenco. Ako ni imel energije, samoljubja in ponosa, da se je povspel više, nego ga je v dobi nezavedne mladosti pahnila usoda, je lahko upal, da dobi kjer si bodi službico, ki ga gotovo preživi, četudi skromno. Sedaj mora radi ženske konkurence, ki ekzistira ravno vsled krivične uredbe v plačah, skrbeti, da pride

višje, nego je ženski mogoče vsled kratenja srednješolske izobrazbe. Konkurenca torej ga sili na intenzivneje in energičneje delovanje, in to komodnemu možu ni prav.

Pa tudi njegovo samoljubje je ranjeno. Do sedaj je bila ženska navezana z vsemi mogočimi vezmi na možkega. On je skrbel za njeno hrano, stanovanje, obleko itd., a zato mu je morala biti brezpogojno udana, slušati in ubogati ga je morala v vsem in povsod. In kako ne? Saj mu je morala biti hvaležna za vse, vse, morda celo za življenje (?) In on je bil kolikor toliko opravičen zahtevati slepe pokorščine od nje, ki je morala vse njemu zahvaliti. Ni mislil, da mora biti on njej ravno tako hvaležen za marsikatero krasno in morda za najkrasnejše ure v svojem življenju. Ni pomislil, da bitje, ki mu mora biti slepo udano, je le na pol človek, ko vendar nima svoje volje in ne sme svobodno odločevati s svojimi čustvi. To bi moralo njega, moža, šele raniti v samoljubju, ako je pomislil, da ženska, ki mora biti njegova družica in tovarišica v življenju, je le na pol človek, ker je bitje brez volje, in da bi mu ne bila morda nikoli vdana, ako bi smela prostovoljno odločevati. Vsega tega ni pomislil. A sedaj ve, da jo izgubi iz svoje nadvlasti, ako se ona emancipira, da ne bo več samovlastni gospodar čez njeno življenje in srečo, in to mu ne da miru. To je po mojem mnenju glavni vzrok njegove mržnje do emancipacije. Tudi tega ne pomisli, da bi moral biti šele tedaj po pravici ponosen, ako se mu uda svobodna, prosta, samosvoja ženska, ne zato, da bi jo preživljal, ampak v blaženi, osrečujoči ljubezni. Ponosen bi moral biti šele tedaj, ko bi imel na svoji strani bitje, ki je popolen človek, ki ima svojo voljo in ki ravno s to voljo v zvezi s svojimi čustvi in pametjo odločuje njemu v prilog. Razmerje med emancipirano žensko in možkim bi bilo potem lepše, vzvišenejše, ker bi bilo razmerje med človekom in člo-

vekom, med enakoveljavnimi bitji, ki skušata drug drugega vzajemno osrečiti.

Smelo trdim torej, da je pač možki egoizem največji sovražnik ženske osamosvoje. Rada odneham od svoje trditve in celo hvaležna bom onemu, ki mi pokaže, kje je prav za prav glavni sovražnik te preklicane emancipacije. Sicer pa mislim, da bi možki bolje reševal to nalogo, ko sam ve in čuti, kje ga »čevelj tišči« z ozirom na to sedaj že popularno in svetovno vprašanje.

FANTAZIJE IZ LJUTOMERSKIH GORIC. PREVEL V. S. FEDOROV. DUNAJ.

II.

Plove mrak nad Muropolje
z ogerskih planjav neskončnih,
pada tja na žitna polja,
na cvetoče travnike.
In temnijo se gozdovi,
in objemlje jih tišina,
seli v nje se nečni mir.
Vrača v kočjo se tihotno
z nemih trat seljak utrujen,
in zvenijo mu glasovi
sreče tihe, nepoznane
skozi dušo mračno, trudno:
... Ah, da spet si odpočijem!...

Pada mrak na Muropolje
z ogerskih planjav neskončnih,
skozi mrak nad Muropoljem
pa zvene akordi tožni
pesmi ljudskega trpljenja...

MAGDALENA.

J. S. MACHAR. Z DOVOLJENJEM PESNIKOVIM
PREVEL ANT. DERMOTA. PRAGA.

VII.

Kakor starček zadovoljen,
gleda sem iz vogla trga
nizka, čista, rjava hišica
z okenci zamreženimi.
Todgređoči (če pristaši
prapora so vladne stranke)

na slepo pozdravljajo kar,
s spoštovanjem v zadnje okno.
»Volný Občan« pa v nje meri
vsakih 14 dnij z dovtipom
svojim, njegovi pristaši
zlobno izzivaje vanje
se reže — in vendar v oknu
tem je mirno, celi dan se
stvar človeška ne premakne
v njem, do tal visi mi tiho
dvoje kril obokastih —
čipkastih zastorjev dvoje.

A za njima v senci skrita
hiše te gospa, seveda,
ves dan plete nogovice.
Kakor zlobna stara sfinga
kot k fotelju bi prirastla,
nič ne vstane, se ne gane,
samo njeni tolsti prsti
gibčno žice sučejo.
Na širokem nosu oster
ji čipi nanosnik v licih
rdečih, kot dve kaplji srebra
živega ji šviga pogled.
Motri trg na levo z desne,
gor in dol, uiti nič ne
more ji: Žival, ni človek,
list papirja, gnan od vetra,
na trgu nobeno okno
in nobena lina v strehi.
Vdova ta priletna (mož njen
bil je nekdam prvi svetnik,
na jesenskih lovih vstrelil
neki strelec neukretni
ves naboj mu v trebuh je),
hčer ima, ki 30 ji
vesni že grení življenje,
poljski, hišni so dohodki
skromni, stezka le živita
kakor druge patricijske —
tak življenje le poraja
jezo nad usodo lastno,
jezo nad človeškim rodom.
Kakor tisti stari Merlin,
ki romantiki slave ga,

na pomolu sedi okna,
opazuje z bistrim okom
vir življenja in zaton;
v glavi svoji vse pretekle
in prihodnje čase čuva,
vse najskrivnejše ve čine
mestnih bližnjikov nestalnih —
in to vse je kakor balzam
njeni razzlobljeni duši ...

Bilo v dan je po izletu.
Zgodaj zjutraj okrog 8,
ko po trgu se potika
mestna mladež s torbicami,
prišla je gospa županja
z svoje hiše nenavadno
hitrega koraka. V plašču
dolgem barve kavne, ki pri
hoji nepokrito kazal
belo spodnjico je, in brez
pudra na obrazu, lasje
nesčesani, neskravžljani,
v polni sapi šla naravnost
k hiši je na voglu trga.

Vstopi v sobo. Na pomolu
okna mi čepi resnobno
gospodinja z nogavico.
Frau von Fischmeister sedi tu
v pozi ravni kot vojaški
poleg nje. V polkrogu dalje
komisarka, dama polna
peg, oči škilečih, potlej
poštarica, tenka, kakor
z voska je obličje njeno.
Frau von Janik, suha vdova,
štirih hiš lastnica. Vse so
v plaščih, pri vseh kuka spodej
spodnjica ven, le površno,
v naglici so vse sčesane.
Ob piano opiraje
vela, suha hči domača
tam stoji na strani.

A županja kar obstane
sredi sobe brez besede.

Nje oči z očmi gospej vseh
srečajo se, trikrat resno
z glavo mi pokima, kakor
rekla bi: Zdaj pa imamo!
Vidite! — Molče pristavi
stolček si do polokroga.

»Škandal!« nakrat zdaj izbruhne
Frau von Fischmeister. In z glavo
vse prikimajo. Županje
polna prsa pa se vzpnejo:
»Saj sem rekla! Ich sag's immer:
man hat eine gute Nase!...
Zdaj pa vse smo blamovane!
Celo mesto blamovano!
Doktor le roke si mane!
Njega Schandblatt bo spet žvečil
leta pol! Škandal! Škandal!

»Bubenstück«, de Frau von Janik,
»Jurijev! I Praga, Praga!
Prager Leben!«

Gospodinja

hčeri svoji zdaj pomigne:
»Clotild, geh' jetzt in die Küche.
To za tvoja ni ušesa.«

»Aber Mama!«

»Clotild!:

Clotild

gre zdaj ven, zalušči vrata.

»Taka cela je rodbina« —
suho, strogo je počela
gospodinja, »njega oče —«
in izmed spominov svojih
zdaj historijo potegne
nemoralno in nesramno
o očetu Jurijevem.
Dame vzklikajo: »Škandal!
»Schrecklich!« In županja pravi:
»Schaut's mal an! Das sag' ich immer!
Gospodinja pa dostavi
še dogodbico o dedu.

Spet ti vzkliki, začudenje.
Dovrši, in mala pavza.

»Arme Rätin!« zdaj županja
vzdihne. »S kakšno jo omamil
neki je zvijačo!«

»Svetnica je tu le malo —
že vom Haus aus — komisarka
s prsti desne roke vrta
si po čelu — »to je, mislim.«

»In ta očka, raportiral
Kavka mi je baš zdaj zjutraj«,
spet županja pripoveda
(Kavka, mestni stražnik, zjutraj
zmir k županovim zaide
v kuhinjo, županja pa ga
zaslišuje pri kosilci,
kdo in kdaj ponoči, kakšen,
s ktere krčme šel domu je
itd.), šel ob sedmih
v dvorec je in za minut par
spet se vrnil. Kavka, sag' ich.
ist ein geriebener Kerl,
hitro k njemu se prismuče,
starec pa začne hvaliti
hčerko svojo, staro teto,
Jurija in naše mesto —
danke bestens. Kavka skratka
zvedel je, da gospod Jurij
njega žepe je napolnil
s penezi — man sieht ja daraus,
dass ein Vergnügen Geld kostet.
Starec vrnil se je v Prago.
Kavki rekel je, da pride
spet, češ, tu ljudje so dobri,
da najraje semkaj bi se
preselil — o, schöne Absicht!«

Zopet pavza. Komisarka
zapazivši hip ugoden
za kak govor imeniten,
pa zakašlja, nje oči še
bolj zaškilijo in z glasom
pridušenim govori o

tisti kasti deklic, h katerim
Luci se prišteva, in o
hišah teh pripoveduje,
kjer jih po deset, po dvajset
baje biva, in o malih
sobicah in njih opravi,
orgijah, ki vganjajo se
tam v trenutkih žgočih nočnih;
— od strani pri tem županja
vanjo gleda: komisarka
zdi se v hipu tem ji kakor
kakšen stradavec, ki vabi
pred oči si jestvin sklede;
druge dame jo pazljivo
slušajo, kot se poslušša
stara, davno znana stvar,
ki pa spet se rada sliši —
komisarka nadaljuje,
krepke si besede zbira,
časih z gesto ilustrira,
časih pomežikne z okom.

Govor se o tem razprede.

Frau von Janik, poštarica
vesta mnog in lep detajl.

Frau von Fischmeister tu vstane:

»Videle ste dobro včeraj,
kak očitno se vrtil je
Jurij okrog davkarjeve?
Anda ist ein g'scheites Mädel,
ali vendar dobro bo, če
damo migljej davkarici.
Ptička tacega drži naj
fern vom Leibe.«

»Ko bi znala,
kaj si Rätthin o tem misli«,
krene zopet poštarica
v stari téma.

Gospodinji
pletenje v naročje pade:
»Man kennt ihre Affenliebe
zu dem Neffen. Konečno še

bo soglašala vesela,
da magnet svoj ima Jurij
kar doma.«

»Škandal, škandal!«
konštatira Frau von Janik.

»In pa včeraj — videle ste,
kak ta naša reine Taube
se branila je igrati?«
zdaj začne gospa županja,
»in kak hitro je ušla nam? —
Bržkone jo vest je grizla
v družbi nas ljudi poštenih.
Jakobina poiskala
si je v gozdu. Vrana k vrani —«

Zdaj raz stene zagrči mi
ura stara kot bolnik, ki
rad bi kašljal, in zdaj hije:
že enajsta.

»Ach, schon elfe!«
in županja mi poskoči,
»Mittagsessen!« Dame za njo.
Vrata odpre brž županja.
Clotild rdečega obraza
svetlih in debelih očíj
skoro da je v sobo pala.
In županja se nasmehne.

»Adje!« poslove se dame.
Gredo ...

»Clotild!«

»Mama, bitte.«

»Clotild, to je unanständig;
ne poslušša se za durmi« — —
zdaj začne mi gospodinja ...
— — — — —

S knjigo v roki Luci grede
blizu 2 popoldne z dvorca.
Stara teta po obedu
malo dremlje, v sobi vroče
je, soparno in povsodi

sitnih muh je polno, ki v tem
popoldanskem času zde se,
kakor da so najbolj čile.

Pri obedu je izročil
Jurij z malo ironijo
lep pozdrav ji od očeta . . .

Ah, ta oče . . . Stresla se je,
dalje več ni spraševala,
kdaj, kak prišel, li odšel je,
v hipu tem se ji je zdelo,
kot bi se koščena roka
z nje minulosti stegnila
od nekod, kot bi jo vlekla
dol za krila rob nazaj spet . . .
Malo jedla je, prav nič ni
govorila . . .

Zdaj koraka

v svetli progasti obleki
s solnčnikom razpetim k parku
grajskemu polagoma. Po
solncu gre, v tej ulici ni
sence. Nehote mi gleda
osvetljeni zid, ki se od
njega vroči tok odbija.
Ne premišlja nič, prav nič na
misel dnes ji ne prihaja,
samo čustvo brezuzročne
jo teži tesnobe. Mušic
zasleduje množice, ki
grejejo po zidu se; nje
jih splaši korak, v polkrogu
dvignejo se, njih telesca
bliskajo kot jeklo se in
padejo na tla kot bi jih vrgel . . .
Kar pogleda. Nji nasproti
Frau von Fischmeister koraka
s komisarko. Luci krepko
stopi, tu pa obe dami
na nasprotno gresta stran . . .
bližata se . . . srečajo se
Luci klanja se spoštljivo . . .
nič odzdrava . . . v živ pogovor
zatopljena gledata v stran . . .

gresta mimo . . . Spet, kot preje,
bolj polahko gre Lucija . . .
v tilniku začuti zdaj-le
tisto čustvo tak bodeče,
kot kadar na nas od zad se
kdo ozira. Nehote se
zdaj obrne: Obe dami
gledata za njo, stojita,
Luci znova se priklanja,
skoro plašno in v zadregi —
nič odzdrava, spet se urno
obrneta, gresta dalje . . .
Luci hipno zardi se:
instinktivno jo bojazen
zdaj prešine. S tem in onim
se miri — a ost neznan
v duše ji tiči globini . . .

Pride v park. Vonjav zmes raznih
k nji zaveje. Karafjati
se pestre na levi, blizu
nekje pa diši ji čremsa,
agate in prve rože;
vonj orehovega listja
prevladuje, ona v velik
drevored orehov pride.
Po stezi na levo krene
v rokoko oddelek stari.
Blizu pota v bujni travi
časih kos poskoči tiho,
tajnostno jo pregleduje
s pogledom živahnim svojim.
Penica nad glavo njeno
oglasí se. In čebele
krog ušesa ji šumijo —
sicer tiho . . . sveto tiho . . .
Po stopicah gre kamnitih,
ki ob njih obtolčene so
stare sošce na držajih,
v stari park. Tu jesen, platan,
kostanj s cvetjem rožnordečim,
stare breze steljejo na
tla mi sence neprodorne.
Tu je zrak bolj hladen, vlažen.
V stari fontani, kjer nimfa
mahovita, brez roke že

davno več ne toči vode,
polno listja gnilega je.
Klop nekoliko podrta
v senco vej zakriva se.
Drevja vrhi trepetajo
šusteč tožno.

Luci stopa
nehote previdno, tiho,
kot bi bala se motiti
sen te mrtve minulosti.

»Še bolj tiho!« oglasi se
poleg nje naenkrat.

Luci
vsa prestrašena občane.
Gabra veja se odgrne,
na klopici tam sedi on,
znanec jetični včerajšnji.
Spet tak mirno vanjo gleda,
desno oko se umika
zopet nekam -- na upalnih
njega licih spet leži
senca zelena. — In Luci
stoji, nekaj zadržuje
tukaj jo — njegovo gleda
roko mi koščeno. Tisto
spet sočutje jo prešine,
rada bi mu nekaj rekla
ljubkega — in nežno, tiho
vpraša ga: »Je-li dnes bolje?«

On nasmeje se: »Ni. Bode.«

Ona kima z glavo.

»Kaj pa
čitata?« jo vpraša tišje.

Da mu knjigo.

»Verze!« naglo
se namuzne.

Vprašujoče
gleda ona vanjga.

»Iz vse

svoje duše jaz sovražim
to današnje rimovanje«,
se razčili, »poštenjak ni
pesnik danes! Ko napiše
le vrstico, se napenja,
slova suče, stavke, rime —
vrag jemal ga, da govoril
malo bi človeški! Piše
o ljubezni in zvestobi
in o mesecu, o zvezdah,
dobro slavi in preklinja
lumpe, liže črevlje starim
kraljem, vitezom, gospicam
njihovim in prerokuje
krasne dobe vlasti svoji,
zlati vek človeštvu vsemu —
oh, tako koščeni pojmi,
kterim davno manjka mozga!
I no, komu pa to piše?
Našim buržoazijcem! Ti so
praktični za vsako colo!
Če šestico da za knjigo,
rad iz nje i kaj imel bi!
Hvalo starih dobrih časov,
boljših dnij prerokovanje —
buržoa to rad prečita.
Potlej himne humanite
in pravičnost in sočutje,
čednost in dobroto — pojte
te mu njega ideale,
kot bi ga pošegetala
po hrbtu — to njega blaži,
to on ljubi, kadar časih
po sešitku seže verzov!
Ne da bi to jeka našlo
v njega duši, srcu, krvi —
ne, ne, ne; pa misli si po
v šoli vcepljeni navadi,
da to njemu ne škoduje,
njega sinom, njega hčeram —
in pa: to je lepo tiho!
Le podirati ne! To mu
živce razčiluje! Boji
prekucij se, revolucij.
In tak naša poezija

v tej konservativni struji
teče cela — cela, cela!«
in na klop zažene knjigo.

»Kaj me briga!« pomiri se
in s pogledom motri Luci
in ji čita raz obličje,
da ga mnogo ne razume.

A oči se svetijo ji
v razčilenju; milo ji ta
glas zveni in zdi resničen
se ji in prepričevalen,
in tak ona si le misli,
da je res to . . .

»Tu se skrijte«,
zašepeče naglo, poleg
sebe kaže na klopico.
Luci bliskoma ozre se,
že sedi. Korakov dvoje
v pesku hrešči . . . glavi dve se
vidita že: ena vitke
davkarjeve plavolaske,
druga Jurija . . . On zre ji
na sence . . . po strani ona
— preračunjeni ta pogled! —
»nikdar ne zaljubim se, moj
ideal bi bil, živeti
med zidovi samostana« —
nadaljuje ona in se
razgovori hrepeneče — —

Mimo sta . . . Za njima tiho . . .

»Jurij, Jurij, glupi kaper«,
smeje se bolnik.

»Vam znan je?«

»Součenec . . . prej prijatelj . . .
Komično«, se spet zasmeje,
»on, poznatelj ženskih src (kot
hvalil se je), radostij vseh
sit in slastij, ta dozdevni
omrzelec, ta ljubezni
diplomat prezviti — vjame

se na prvo žabico, ki
mu črez pot priskače! Smešno!
Morda bo iz tega svatba.
Gospice instinkt je dober:
smejčka se kot na deželi
deve se smeje, krepostno
zatajuje se, pa zopet
malo nas izzivlje — vrhu
tega nádiš romantiške
sentimentalnosti — evo,
na to žuželko se vjel je
kaper naš blazeovani —
bogdaj srečo — kakor pravi
mati moja, za 2 leti
začneta se debeliti,
naveličata in skregata se
in privadita se — vendar
pusto je življeuje tako!
Toda kaj bi — vse življenje
le postranskega je nekaj,
provizornega — in to je
vse eno, kak ga živimo . . .«

Luci se zanimala z vso
žensko radovednostjo za
novo je dvojico samo.
Z radovednostjo le — nič več.
Sicer zadovoljen mir ji
leže v dušo, ko odšla sta.
Zmisli si, češ, tak je menda
drevu, ko odrežejo mu
suho vejo . . . Nje razmerje
k Juriju ji zdaj je jasno,
sestrstvo le . . . Tako rada
srečo vso jima privošči,
Jurij tudi zdi se boljši
v hipu tem ji, čuti dobro,
da odpušča nekaj mu, da
sklepa mir z njim, da doma mu
stisne roko . . . Dalje čuti,
da jo nekaj približuje
k njenemu neznancu.

»Provizorij moj se tudi
završi«, dodane trdo
on, kakor le sam za sebe.

»Ždaj še niste nič zakašljali«,
ona teši ga.

»Kaj pač to ...«

hipno roka njega prime
nje roko. Pogleda vanjga,
presenečena se stresne —
kar ga ona prime z drugo.
Hipna ga slabost skriví, lesk
medel mu oči polije,
v sénci zeleni se zdi ji
bled pošastno njega obraz,
trudno sope on grčaje.
Vsa prestrašena ga gleda:
kar navda soču'je silno
jo — sočutje? ... in z rokami
svojimi glavo objame
mu, poljubi ga na čelo,
in drži ga, v razčilenju
s prsti svojimi igraje
v njegovih laseh ... v tem hipu
v prsih njenih je donelo,
kot bi širne reke struga
v njih valila se; medloba
lije v glavo ji opojna,
in v oči, ušesa; vse krog
zginilo je — ona le sta
še ostala — — krog praznота
na strani se vse razširja —
v sredi ona dva ... Polahko
on oči odpira ... tiho
v daljo nekam se zagleda
med vejevje ... potlej lahko
roki sname nje in sede
malo dalje v stran: »Dnes še ne,
za 10, 14 dnij morda«,
odkašljeje se, »bo konec.

Luci zasolzi oko se.

Vanje dolgo on ji gleda
zadovoljno, kot bi bilo
to mu v olajšavo. »Glej no,
krasen zapad«, zašepeče
pologlasno ...

»Je-li res to«,

hipno vpraša z močnim glasom,
»da ste njega ... ljubica?«

Luci vstane, v licih vsa ji
kri plamti: »Kdo je to rekel?«

»Celo mesto.«

»Ne, ni res, ni!«

»Konečno«, on tiho pravi
brzo z mirom apatiškim,
»kaj zato? Vse mesto danes
vašo zgodovino ve, in
žitje vaše kakor knjiga
je odprta in vsakteri
z blatom jo le onečedi —«

Luci sklene obe roki:

»Nisem, nisem, vam prisegam.
Blato ... da, šla sem po blatu,
zdaj čem znova spet živeti ...
žitje novo ... drugo ... čisto ...«
solze lijejo z oči ji.

»Buržoa ne dovoli vam,
vas ubije«, tožno reče.

»Novo žitje ...« on ponavlja,
»zakaj gre? Da bi ljudje na
vas drugače gledali?
Da bi bila njim enaka?«
Maje z glavo »nikdar, nikdar.
Buržoa nič ne odpušča,
ne pozabi nič. Oh, rad bi
vendar še doživel dobro,
ko se gnili svet njegov in
vredbe njega vse lažnjive,
in prevara, glupstvo, zloba,
ko se to na kosce zgrudi!«
Srd ga notranji prešinja,
v prazno zre, v očeh igra mu
listja zeleni odlesk kot
igle ... Potlej zopet kot bi
spoznal smešnost jeze svoje,
tiho govori: »Tak htel bi
časa struje te pognati
vsaj za kakšnih 20 let!

Za let 20 bo drugače...
Za let 20 bi vi bila
tukaj srečna... za let 20
bi i jaz nerad umiral...
Dnes oba obsojena sva,
izgubljena... A v celoti:
to življenje... Vse jedno je,
kak živimo je... je nekaj
provizornega... če potlej
kaj bo... ali ne — kdo ve?«

Luci ne posluša, nakrat
jasno ji je srečanje to
z damama dnes... Čustvo groze
zgrabi je. Ta celi park se
zdi sovražen ji, in spomni
se miru na dvorcu, tete,
dobrih blelih teh očij in
kot po mamicu otroku
stoži se po njih ji... Vstane...
tiho roko mu poda in
proč obraz obrača... stisne
ji molče jo... In odhaja,
zmir bolj urno, dokler da že
skoro v teku ne obstane
v drevoredu, kjer oreha
listje močno vonja... tu gre
polahkoma z glavo k zemlji
sklonjeno v rezignaciji
topi, kot žival, katera
čuti smrad krvi iz
klavnice...

DVOJNA MORALA Z OZIROM NA DETOMORE. IVANKA KLEMENČIČ.

Vsakemu doraslemu človeku je znano, da k obuditvi novega človeškega bitja v življenje treba vzajemnega čina dveh, spolno različnih oseb — moža in žene. Abstrahirajmo od postranskih okolnosti, ki o tem igrajo svojo obteževalno ali olajševalno vlogo — tu je govora le o spolnem občevanju izven zakona — in na kratko konstatirajmo pravilo, da sta za vzajemni čin in vse njega posledice logično tudi

vzajemno odgovorna dotični mož in ženska. No, tega naravnega pravila pa postave ne poznajo, ali pa ga vsaj ne izvajajo konsekventno, kar se v posebno intenzivni luči kaže ob slučajih detomora. Tu se samo vpraša: kdo je bil na umoru otroka vdeležen z dejanjem ali nasveti. Večinoma pada vsa krivda na mater, kateri edini se je naprtila vsa odgovornost za posledice spolnega občevanja. Moškemu se je prisodila le dolžnost, skrbeti za eventualnega otroka v gmotnem oziru, a tudi k spolnovanju te dolžnosti ga sodnija prisilila le tedaj, ako najde pri njem gotovo mero materijelnih sredstev. Seveda se o tem večini moških ni težko obraniti te dolžnosti, bodisi da prikrijejo del svojih sredstev ali pa jih zapravijo. Čegar gmotna sredstva pa ne presegajo določene mere, temu pa se sploh ni treba brigati za posledice spolnega občevanja. Nasprotno pa je ženska primorana, skrbeti za eksistenco svojega otroka v vsakem slučaju, pa naj je tudi brez vsakih gmotnih sredstev in ob tem nezmožna za pridobivanje istih, vsaj ne v dovolni meri.

Ako pa nezakonska mati umori svoje dete bodisi iz bede, ali sramote itd. ter pride radi tega pred sodišče, obsodi jo isto na večjo ali manjšo kazen, a za onega, ki je v jednaki meri povzročil eksistenco umorjenega deteta ter bi torej logično moral nositi jednako odgovornost za to njegovo eksistenco — za očeta se sodišče ne briga, če le ni bil aktivno vdeležen na detomoru. To je vnebovpijoča krivica oz. zmota, tembolj, ker je navadno možki tisti del, ki išče v spolnem občevanju le frivolnega uživanja, a ženski je skoraj vedno le izraz udane ljubezni, in ker je glavni vzrok detomora vedno baš ta, da je možki zapustil žensko, s katero je spolno občeval, dobro vedé, da ga ne veže nobena formalna odgovornost, ter je tako nezakonska mati ostala sama s svojo sramoto in skrbjo za oskrbo deteta.

Število detomorov bi nedvomno znatno padlo, ako bi se postavno uveljavila odgovornost možkih za existenco otrok. Možki bi se potem ne igrali tako lahko-miselno in brezskrbno z žensko častjo in mnogo manj bi bilo nesrečnih žensk. Tudi v slučaju, kadar bi možki ne hotel ali ne mogel v zakon vzeti ali dalje ljubiti ženske, s katero je svoj čas spolno občeval, bi vsak vsaj materijelno pripomogel za oskrbovanje otroka ter bi bila tako ženska obvarovana vsaj izkušnjave, da izvrši detomor radi pomanjkanja.

Glavno pa je: Doli z dvojno moralo na celi črti!

SAVINSKI VENEC. ZLOŽIL ŽIGA LAJÁKOV-MOZIRSKI.

VI.

Logarjevi dolini.

Ti svet prelep, planinski svet,
iz dnu srca pozdrav ti vnet,
pozdravljen cvet in kras planin
in ti, najlepša vseh dolin.

Tu kos nam raja še cveti,
očit ves božji kras leži,
ki dičil je nebeški vrt,
prvotni sreči razprostrt.

Kot v dolu jézero temná,
kjer bajne lilije cvetó,
tako ležiš tu vrh planin,
najlepša gorskih ti dolin!

V kraljevo krono ni vkovan
smaragd takó bliščeč, krasán
kot mični ta planinski svet,
v zelenje ves in cvet odet!

Ponosno na-te zre okó,
srce pa vriska mi glasno:
Pozdravljen cvet in kras planin,
in ti najlepša vseh dolin!

BORIS GODUNOV. A. S. PUŠKIN. PREVEL EDVIČ.

VII. Krakov. Dom Višnevjeckega.

Samozvanec in pater Černikovski.

Samozvanec. Ne, oče moj, težav ne bode mnogo!

Predobro jaz poznam duh narodov:
Pobožnost prenapeta ni njegova;
A vzgled vladarjev jim je vedno svet.
Pri tem pa še ta strpnost ravnodušna.
Zagotovim te, da že čez par let
Ves narod moj in vsa iztočna cerkev
Naslednika moč Petra pripozna.

Pater. Naj te podpira blaženi Ignacij,
Ko pride enkrat ta presrečni čas.
A do tedaj, moj carjevič, skrij v duši
To seme božjega navdihnjenja;
Pretvarjati se pred tem grešnim svetom
Nam včasih višja zapove dolžnost:
Ljudje naj sodijo — besede, dela,
Namere tvoje vidi pa le Bog.

Samozvanec. Amen, kdo tam? (Pride sluga.)

Recite, da sprejemam.

(Vrata se odpró in vstopi tolpa Rusov in Poljakov.)
Tovariši! Odrinemo že jutri
Iz Krakova. Jaz, Mnišek, za tri dni
Ustavim se pri tebi v Sámboru.
Vem, tvoje gostoljubno bivališče,
Tvoj grad ponaša se z velikim sjajem,
A v njem je mlada gospodarica.
Nadejam se, da bodem videl krasno
Marino tam. A vi, prijatelji,
Rusija, Litva, vi zastave bratske
Povzdignite na vraga občnega,
Na mojega krvavega zlodejca.
Sinovi Slave! Kmalu popeljam
V boj zaželeni vaše hrabre čete...
A mnogo novih še med vami vidim.

Gavrila Puškin. Prišli so prosit tvojo
milost, car,

Da daš jim službo, meč.

Samozvanec. To veseli me.

Prijatelji, le k meni. Puškin, kdo pa
Je ta lep človek?

Puškin. Krubskij. *)

Samozvanec. Ime slavno —

Ti je junak Kazanski kaj v sorodu?

Krubskij. Njegov sem sin.

Samozvanec. Kaj še živi?

Krubskij. Umril je.

Samozvanec. Veliki um je bil, mož bitve,
světa!

Od tega časa, ko se je pokazal
Z Litvanci pod prastaro mesto Olgo
Kot kruti maščevalec vseh žalitev,
O njem je glas umolkel.

Krubskij. Oče moj

V Volinji je živel do svoje smrti
Na premoženjih, ki mu jih je dal
Batori. Mirno, zapuščen od vseh
Tolažbo je iskal le v svojih knjigah;
A vendar v tem utehe ni našel:
Od mladega je mislil na domovje,
Do konca je po njej on žaloval.

Samozvanec. Nesrečni voj! Kako se je
proslavil

Po vsem izhodu v burnem tem življenju!
No, veselim se, plemeniti vitez,
Da se je že pomiril z domovino;
Pregreh očetov ne spominjati!
Mir grobu njih! Le bliže Krubskij, ... roko!
Ni čudno to? Sin Krubskega pelja
Na prestol, koga? — Sina Groznega ...
Usoda in ljudje — vse je zmenoj.
Kdo pa si ti?

Poljak. Sobanjskij, šlahčič prosti.

Samozvanec. Vsa čast in hvala tebi,
mož svobode!

Tretjino dajte plače mu naprej že.
A kdo si ti? Vesel poznam na njih
Obleko rodne zemlje. To so naši.

Hruščev (se globoko priklanja). Tako je, oče
naš. Vsi tvoji smo,

Preganjani, marljivi zemljedelci.
Izobčeni, iz Moskve smo zbežali,
Car, k tvojim nogam in za tebe radi
Vsi damo glave, da bi naša trupla.

*) Njegov oče, knez Krubskij, se je odlikoval pri Kazanu. Padel je pri carju Ivanu Groznemu v nemilost. Umril je v prognanstvu.

Ti bila ko stopnice za prestol.

Samozvanec. Bodite mož, trpini vi ne-
dolžni!

Samo mi dajte priti do Moskve
A tam pa še poplačamo Borisa
Kakor mu gre. Kaj je tam novega?

Hruščev. Vse tiho je še tam. No, narod je
Že zvedel, da živi še carjevič,
In tvoje pismo čitajo povsodi.
Vse čaka te. Nedavno je Boris
Dva plemenita kaznoval, ker sta
Na tvoje zdravje tajno pila.

Samozvanec. O ti nesrečneži, bojarji
dobri!

No kri za kri — gorje mu Godunovu!
Kaj govore o njem?

Hruščev. Odmaknil se je
V palače svoje žalostne. A grozen
In mračen je. Vse čaka kázní. Zlost
Ga grize. Komaj se še slabo vleče.
Vsi mislijo, da ni več daleč že
Njegova zadnja ura.

Samozvanec. Ker sem usmiljen,
Želim v resnici njemu skoro smrt,
Če ne — gorje zlodejcu! Koga pa
Želi imeti za naslednika?

Hruščev. Nakan nobenemu ne razodeva,
A kot se vidi, namerava dati
Nam sina mladega Teodora.

Samozvanec. Mogoče zmoti se v računu
svojem.

Kdo ti?

Kazela. Kozak: Od Dona sem poslan,
Od vojsk svobodnih, hrabrih atamanov,
Kozakov donskih gornjih in od doljnih,
Oči ugledat jasne tvoje carske,
Poklonit se ti v njihovem imenu.

Samozvanec. Poznal sem Donce, nikdar
nisem dvomil
Ugledati kozakov v svoji vojski.
Iskrena hvala hrabrim donskim četam.
Mi vemo, da so po krivici zdaj
Preganjani in mučeni kozaki,
No če nam Bog pomore na prestol
Očetov naš h priti, nagradimo
Po stárem naš svobodni, verni Don.

Poet (se približa in ga prijemlje, globoko se priklanjajoč, za rob njegovega plašča).

Veliki princ naš, carjevič presvetli!

Samozvanec. Kaj hočeš ti?

Poet. Vzemite blagohotno

Ta bedni plod truda marljivega.

Samozvanec. Kaj vidim jaz! Latinski stih!

O stokrat sveta zveza meča z liro:

Okrog obeh se vije lovorika.

Pod severnim sem sicer rojen nebom,

Vendar mi znan je glas latinske muze.

Jaz tudi ljubim cvetke s Párnasa. (Čita zase.)

Hruščev (tiho Puškinu). Kdo pa je ta?

Puškin. Piit.*

Hruščev. Kak pa je stan to?

Puškin. Kako bi rekel ruski? Stihopisec,

Šaljivec, ka-li.

Samozvanec. Krasni stih! so!

Verujem v pesnikovo proročanstvo.

Zastonj v njihovih prsih ne kipi

Navdušenost. O srečno je podvzetje,

Katerega izid se že proslavlja.

Približi se, prijatelj, dar ta sprejmi

V spomin. (Daje mu prstan.) Kedar dovršim svoje delo,

Usode nálog, ko nadenem krono

Očetov svojih, upam da začujem

Spet sladki glas tvoj, veličastno himno:

Musa gloriám coronat, gloriaque musam.

Tedaj, prijatelji, do zjutraj, z Bogom.

Vsi. Naprej! Na boj! Da zdravstvuje Dimitrij,

Da zdravstvuje veliki knez moskovski!

(Pride še.)

BELEŽKE.

C. kr. umetno-obrtna strokovna šola v Ljubljani je izdala svoje poročilo za šolsko leto 1901/02. Iz tega poročila posnemamo gledé oddelka za umetno vezenje in čipkarstvo:

Temu oddelku je namen, vzgajati umetniško izvežbane vezilje in čipkarice. Poleg tega naj oživi ostanke istovrstne

*) Malorusi izgovarjajo besedo »poet« piit.

domače industrije, ohranjene še na Kranjskem, in naj na podlagi pravih, zakonom sloga primernih principov in po zgledih dobrih vzorcev omogoči splošno racionalno izurjenost v belem in pisanem vezenju ter v čipkarstvu.

Pouk je deloma teoretiški, deloma praktiški in obsega predmete: nemški jezik, slovenski jezik, računstvo in knjigovodstvo, elementarno prostoročno in strokovno risanje, prenašanje vzorov na blago, rezanje oblik, osobito pa praktiška dela v ateljejih, ki jim je odločeno največje število učnih ur. Tu se učenke po priznanih učbah sistematiško poučujejo se seznanjajo z najvažnejšimi metodami izdelovanja in dekoracije, z vsakovrstnim materijalom in njega dobavo, ter spoznavajo vse zahteve, ki jih stavlja sedanji čas do umetnoobrtnih ročnih del.

Za absolventinje se nahaja na zavodu poseben kurz, v katerem izdelujejo predmete za praktiško uporabo in se pripravljajo za samostojno izvrševanje priučene umetnosti.

Dela učenk so njih last, ako predstavljajo učni načrt, n. pr. vzorni prti, vzorni trakovi itd.

Redne učenke dobivajo v to potrebni material od šole zastonj.

Hospitantinje si morajo material in priprave za delo napravljati ob svojih stroških.

Dalje obstoji na tem zavodu javna risarska šola za deklice. Ta oddelk ima namen, odraslim deklicam in damam dajati priliko, da se urijo v kopiranju vzorcev za ženska umetna ročna dela in v risanju sploh, osobito pa v risanju po naturi.

Pouk se vrši vsako sredo in soboto popoldne od 2. do 4. ure in je brezplačen. Pri vstopu pa je treba odšteti vpisnino 2 kroni, ki se porabi za nakup učil. Risarsko pripravo si mora vsaka obiskovalka sama preskrbeti.

Deklice so pripuščene tudi na oddelk za pletarstvo. Pouk v tem oddelku traja za tiste, ki hočejo dobiti izpričevalo usposobljenosti za samostojno izvrševanje pletarskega obrta, tri leta, za one pa, ki nameravajo gojiti pletarstvo kot domači obrt, eno oziroma dve leti. — Šolsko leto 1902/1903. se prične v petek, dné 19. septembra 1902. Vpisovanje se bo vršilo dne 16., 17. in za hospitantinje tudi še 18.

septembra in potem med šolskim letom, kolikor bodo dopuščali prostori. Pri vpi-sovanju se treba izkazati s šolskim spriče-valom in dokazi za predpisano starost.

Boj proti trgovini z dekleti. Dne 15. t. m. se je sešel v Parizu mednarodni kongres, ki ima nalogo pečati se z vprašanjem, kako in s kakimi sredstvi se je boriti proti za človeštvo skrajno sramotni trgovini z dekleti. Avstrija je poslala kot svoje zastopnike na ta kongres sekcij-skega šefa v justičnem ministerstvu dr. pl. Schrota in dvornega svetnika dr. Friebeisa. Kakor poročajo listi iz Frankobroda ob M. se je nedavno ondi vršil shod nemških rabincev, ki je sklenil opozoriti gališke rabine na to sramotno trgovino in jih bodriti, da naj napovedó in bojujejo naj-strožji boj proti taki kupčiji. Ob enem se govori, da se skliče v Galiciji, kjer jako cvete ta trgovina, shod ondotnih ra-bincev, ki se ho v to svrhu podrobneje pečal s to zadevo.

V okrajne komisije za oskrbovanje revežev in sirot se v mnogih mestih Nemčije volijo tudi ženske. Poročila dotičnih direktij se najpovoljneje izražajo o vspehih delovanja ženskih oskrbnic. Čuditi se mo-ramo le, da se javna oskrba revežev in sirot sploh in povsod ne prepusti vsaj deloma ženskam.

Ženske kot udinje šolskih komisij de-lujejo že v mnogih holandskih mestih. Sedaj bodo ženske nameščene tudi v šolsko komisijo v Amsterdamu, kjer se bavijo s preosnovo šolskega nadzorstva. Poleg tega se ima trem nadzornikom ljudskih šol pri-družiti jedna nadzornica z jednako plačo (3—4000 gld.).

Ženski asistenti za nadzorovanje v obrti na Nemškem. V Nemčiji je prišlo v splošno veljavo spoznanje, da je pametno in potrebno, da se nadzorništvo nad ženskim delavstvom izroča ženskam. Toza-devna imenovanja so na dnevnem redu. V Berolinu so zopet nastavili dve asistentki; jedna taka pa je bila 1. maja t. l. dode-ljena vojvodskemu obrtnemu nadzorniku v Sachsen-Altenburgu. Za nastavljenje asistentke se je izrekel tudi deželni zbor za Reuss ml. vrste. V isto svrho so se obrnili na trgovinskega ministra pred-stojniki vratislavskega evangeljskega del-društva in krajna skupina Vratislava obrt-nega društva za delavke, ki delajo doma.

Nadaljevalni poduk za deklice. V Mannheimu so z novo določbo krajevnega štatuta raztegnili nadaljevalni poduk za deklice. Dotična določba pravi, da so trgovski vajenci in pomočniki obojega spola, zaposleni v mestnem okraju dolžni, do zvršenega 18. leta obiskovati trgovsko nadaljevalno šolo. Določba se tudi ne iz-reka za po spolu ločen poduk. Ali bi se ne dal tudi v Ljubljani vpeljati važni na-daljevalni poduk za deklice?

Boj proti drž. reglementiranju prosti-tucije se je na Holandskem zadnja leta jako razširil. Provincijalnim mestom se je v tozadevnem postopanju letos pridružilo tudi glavno mesto. Dne 20. februvarja t. l. je namreč izdal mestni svet v Amster-damu policijsko naredbo, ki 1. zapove-duje, da se zapro bordeli in 2. nalaga kazen za obiskistih. Tako je prav!

Žensk je bilo na berolinski univerzi v poletnih semestrih: leta 1896. 40, l. 1897. 116, l. 1898. 169, l. 1899. 186, l. 1900. 301, l. 1901. 303, l. 1902. 365; v zimskih semestrih pa: leta 1896/97. 96, l. 1897/98. 193, l. 1898/99. 241, l. 1899/1900. 431, l. 1900/01. 439, l. 1901/02. 611. Število slu-šateljic torej stalno raste.

„Društvo za zboljšanje ženske obleke“ se je ustanovilo na Dunaju.

Antialkoholizem v Srbiji. »Društvo za suzbijanje alkoholskih piča«, ki se je nedavno osnovalo v Belgradu, izdalo je do sedaj 3 zvezke svojih javnih predavanj in sicer: I. »Alkohol i uživanje« od dr. M. Miljkovića, II. »Kako je Bekri-Rade ostavio piće« od Laze Komarčića in III. »Pi-janstvo i ludilo« (blaznost) od dr. J. Danića. Vsak zvezek stane 10 st. ter ga je dobiti pri imenovanem društvu v Belgradu (Grand-hotel). Dobro bi bilo, da bi nam kdo te popularno pisane knjižice prevedel v slo-venščino. Tudi pri nas bi bilo društvo, ki bi obveščalo narod o škodljivosti alko-hola, silno potrebno.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Cenjene sotrudnice in sotrudnike, stare in nove, prosimo potrpljenja. Vse, kar je porabljivega, pride sčasoma na vrsto!

Cenjeno čitateljstvo prosimo, da nam oprostí, ker radi pomanjkanja prostora nismo mogli v tej številki nadaljevati »Šolske ikone«.